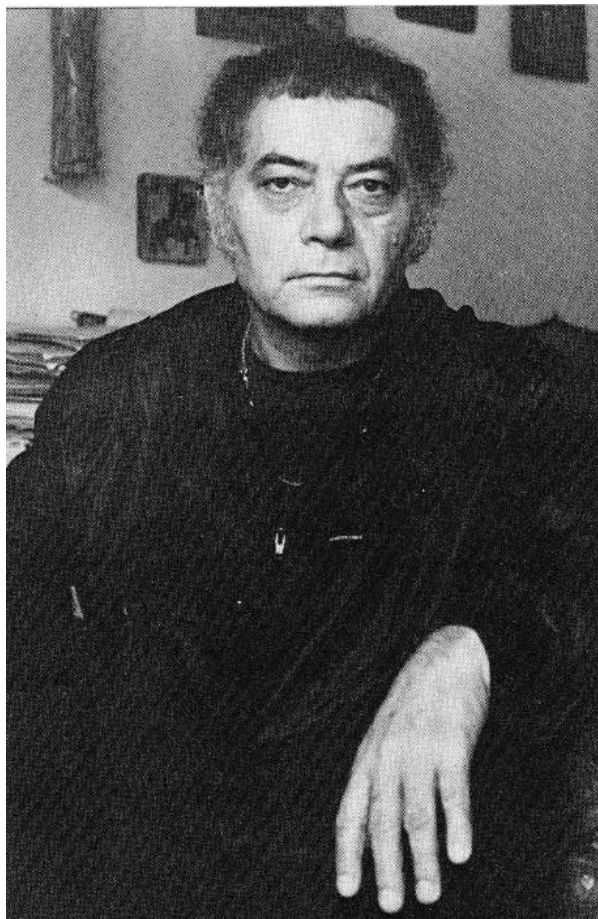

A népi hagyomány revíziója
Csoóri Sándor gondolkodásában

Farkas Attila

Csoóri Sándor (1930 – 2016) költő, esszéíró, prózaíró, forgatókönyvíró, dramaturg, politikus, ***moralista***.

Szép versek antológia, 1988.

Témák

A népi írók hagyományának

- 1) esztétikai-politikai,
 - 2) politikai,
 - 3) morális-politikai
- revíziója.

Az Írószövetség közgyűlése. Budapest Váci utca 62-64., Új Városháza, 1962. Csoóri Sándor, Illyés Gyula, Juhász Ferenc.

<https://fortepan.hu/hu/photos/?q=Cso%C3%B3ri%20S%C3%A1ndor>

1) A népi írók hagyományának esztétikai-politikai revíziója

A „bartóki modell”

Csoóri Sándor: *Szántottam gyöpöt...* (1966)

Egykor elindula tizenkét kőműves (1969)

Tenger és diólevél (1977)

Németh László: *Magyar építészet* (1943)

A hagyomány aktualizálása; az ősi és a modern; a népi, a nemzeti és az egyetemes összekapcsolása a művészi nyelvekben.

A modell megújítása

„olyan organikus világkép bontakozik ki, amelyikben funkcionálisan kap helyet Csoóri számtalan meghatározó élménye, az amerikai felhőkarcolóktól a szatmárcsekei temetőig, a beatköltészettől a magyar népballadáig, József Attilától Ginsberg költészetéig.” (GÖRÖMBEI András: *Csoóri Sándor*. Bp., Nap, 2010, 85.)

A magyar népballada

A magyar népköltészet csúcsa. A magyar népballada szürrealista. A ballada lényege a katarzis mint dramaturgia, de mint morál, ontológia és ismertelmélet is:

A balladákban „Nem a sors fölötti töprengés, hanem a sorssal való szembefordulás. Nem a megválthatóság vigasza – ellenkezőleg: a megválthatatlanság tudata.” jelenik meg; a balladák a „halált és az igazságot igen, de a kétségbeesést vagy a közbeeső reményt” nem ismerik. (CSOÓRI Sándor: *Egykor elindula tizenkét kőműves* = CSOÓRI: 1994, II, 655-656.)

A ballada nem annak a bizonyos „homálynak” a műfaja, hanem ellenkezőleg: a tisztánlátásé.

Illyés és Németh utat tévesztettek:

„a legmodernebb világirodalom ismertében döntöttek az új realizmus (...) mellett, Apollinaire, Éluard, Aragon ismeretében Erdélyi József mellett. (...) A magyar költészetnek Ady után nem az Erdélyi József törtéte csapáson, hanem például egy lorcai természetű költő útján kellett volna továbbhaladnia. A modernséget és a népköltészetet magas szinten egymásba torkollató úton. Hány elmérgesedett vitát, szakadást el lehetett volna kerülni!” (CSOÓRI Sándor: *Tenger és diólevél* = CSOÓRI: 1994, II, 728-729)

A ballada mint politika

Rákóczi óta a magyar politika a hiú remény, az illúzió és az öncsalás politikája volt. A politikai osztály – nagyrészt azért, mert hallgatott az irodalom szirénszavára – elhitte, hogy eszméi akkor is győzedelmeskedtek, amikor a valóságban, például a harcmezőn, vereséget szenvedett. Mindez azért történt, mert a balladákban megalapozott népi tudástól elszakadt. Az öncsalás ékes példái a kiegyezés, az 1918-as forradalom, a második világháborút követő koalíciós időszak, az 56-os forradalom leverést követő konszolidáció; valamint ezek közé sorolja pályája későbbi szakaszában Csoóri a rendszerváltáshoz kapcsolódó illúziókat.

2) A népi írók hagyományának politikai revíziója

„A parlamentarizmust levitézlett képződménynek tartom. Európa politikai pusztulásának egyik okát látom benne.” (NÉMETH László: *Levél Tamási Áronnak*, 1956.11.25 = NÉMETH, 2011, 148.)

„A politika terén egy új népképviselői rendszer bevezetése a legfontosabb. Ez gyakorlatilag kikapcsolná a politikai pártokat.” (GOMBOS Gyula: *A harmadik út*, Bp., Püski, 1990, 9.)

„Mai szemmel nézve ezt tartom elképzeléseik leggyengébb – pontosabban: legnaivabb – pontjának. Mert minden politikai rendszerben, mely intézményesen biztosítja a szabadságot (...), politikai pártok képződése elkerülhetetlen.” (13.)

CSOÓRI Sándor: *Kapaszkodás a megmaradásért* (1982)

Duray Miklós *Kutyaszorító* című, az USA-ban Püski által kiadott könyvéhez írt előszó megállapította, hogy a csehszlovákiai magyarságot folyamatosan érő atrocitások „örületbe csúszó torzulások (...) Ott van mögöttük a törvény: a szocializmus végiggondolatlan eszmerendszere és gyakorlata.” (CSOÓRI:1994, II, 1008.)

A szocializmus elméletének megvalósítása nem más, mint a **többspártrendszer** és a **magántulajdon** megszüntetése, valamint az **egyházak** visszaszorítása. Ezek híján a nemzetiségek nyomorult helyzetbe kerülnek, pláne ha az anyaország sem törődik velük.

És az itthoni magyarokkal törődik? – A „nemzetellenes állam” története 1526-tól.

A rendszerváltás mérlege.

„A közép-európai demokráciák olyan vadházasság szülöttei, melyben a megtermékenyítő fél maga a kommunizmus volt. A megszelídíthető, de a megváltoztathatatlan kommunizmus, a génhibás társadalmi rendszer.”
(CSOÓRI Sándor: *Nem, az nem lehet* = Uő: *Tizenkét kő a parton*. Bp., Nap, 2007, 180.)

Nem volt alkotmányozó nemzetgyűlés, jogi és morális felelősségre vonás, ezeknek meg kellett volna előznie a többpártrendszer.

Ezért következett be az MDF–SZDSZ-paktum, a 2004 december 5-i sikertelen népszavazás és 2006-2007.

3) A népi írók hagyományának morális-politikai revíziója

Illyés 1974-es naplójegyzetét idézi Csoóri *Az Illyés-babona* című 1993-as írásában:

„A nemzetek – s általában a közösségek – erkölcsi törvénykönyvét más tintával írják, mint az egyénekét. Hogy ugyanaz a tett mikor leköpendő esküszegés és mikor történelmi hősiesség, azt merőben az határozza meg, hányan viszik végbe, hányak hasznáért.” (CSOÓRI: 1994, I, 420.)

Politika – Morál

Univerzális morál: Kant.

A politikai morál más, mint a hétköznapi, sőt a politika más, mint a morál: Machiavelli, Max Weber, Carl Schmitt, Niklas Luhmann.

A politika teleologikus, konzekvencialista és utilitarista.

Hogyan ítélné meg Illyésék 1957-es kiegyezése?

Köszönöm a figyelmet!